TABIAT — INSONIYATNING SUKUTDAGI OMONATI

Botirova Marjona Xurshidjon qizi

«Tabiat bizdan minnatdorlik kutmaydi. U faqat o'ziga qilingan yaxshilikni emas, unga yetkazilgan zararni ham bir kun kelib hayotimizga qaytaradi».
Ekologik madaniyat, insoniy mas'uliyat va kelajak avlodlar haqida

Kirish: Inson tabiatning egasimi yoki omonatdori? Inson dunyoga kelganida uni hech qanday shartnomasiz qarshi oladigan bir makon bor. U na insonning boyligiga qaraydi, na mansabiga, na millatiga, na e'tiqodiga. U barchaga birdek quyosh nurini beradi, nafas olish uchun havo, chanqoqni qondirish uchun suv, yashash uchun zamin taqdim etadi. Bu — tabiatdir.

Biz ko'pincha tabiatni o'zimizdan tashqarida mavjud bo'lgan bir manzara sifatida tasavvur qilamiz: uzoqdagi tog'lar, moviy osmon, yashil o'rmonlar, daryolar va cheksiz dalalar. Aslida esa tabiat biz ko'rib turgan manzaralardan ancha keng tushunchadir. U bizning har bir nafasimizda, tanamizdagi har bir hujayrada, ichayotgan suvimizning har bir tomchisida yashaydi. Inson tabiatdan ajralgan mavjudot emas; u tabiatning o'zidan bunyod bo'lgan va yana uning bag'riga qaytadigan bir hayot shaklidir.

Shunday ekan, tabiatni asrash — o'zimizdan tashqaridagi olamni himoya qilish emas, balki o'z hayotimizning ildizlarini saqlab qolishdir.

Eng katta xatolarimizdan biri shundaki, biz tabiatni cheksiz boylik manbai deb bilamiz-u, uning imkoniyatlari ham chegaralanganini unutamiz. Go'yo yer biz istagancha qazib oladigan xazina, suv biz istagancha isrof qiladigan ne'mat, daraxtlar esa istalgan vaqtda kesib, o'rniga yangisini ekish mumkin bo'lgan oddiy buyumdek. Vaholanki, tabiatning har bir ne'mati millionlab yillar davomida shakllangan murakkab muvozanatning bir bo'lagidir.

Inson tabiatni o'ziga meros qilib olmagan. U uni kelajak avlodlardan vaqtincha qabul qilib olgan. Bizning vazifamiz bu merosni o'zimiz uchun sarflab tugatish emas, balki undan keyin keladigan insonlarga ham yashashga arzigulik dunyoni qoldirishdir.

Tabiatning tili va insonning sukuti Tabiat gapirmaydi, deb o'ylaymiz. Ammo u bizga har kuni o'z tilida murojaat qiladi. Qurib borayotgan daryo — uning ogohlantirishi. Kesilgan o'rmon — uning yo'qotishi. Havodagi tutun — uning og'riqli nafasi. Qirilib borayotgan hayvon turlari esa insonning shoshqaloq qarorlari qanday oqibatlarga olib kelishini ko'rsatuvchi jimjit guvohlardir.

Tabiatning eng hayratlanarli jihati shundaki, u bizni jazolash uchun hech qanday niyat qilmaydi. U shunchaki o'z qonunlariga muvofiq yashaydi. Biz suv manbalarini ifloslantirsak, toza suv kamayadi. O'rmonlarni yo'q qilsak, ko'plab jonzotlarning yashash joyi buziladi, tuproq yemirilishi va suv aylanishidagi o'zgarishlar kuchayishi mumkin. Atmosferaga ortiqcha issiqxona gazlarini chiqarishda davom etsak, Yerning iqlim tizimi o'zgaradi.

Bular tabiatning qasosi emas. Bular sabab va oqibat o'rtasidagi uzilmas bog'liqlikdir.

Inson ba'zan o'zini tabiatdan ustun qo'yadi, chunki u shaharlar quradi, osmono'par binolar tiklaydi, kosmosga uchadi va murakkab texnologiyalar yaratadi. Biroq eng

zamonaviy bino ham toza havosiz, eng qudratli texnologiya ham suvsiz, eng boy jamiyat ham oziq-ovqat yetishtiradigan sog'lom ekotizimlarsiz uzoq yashay olmaydi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Biz osmonni zabt etishimiz mumkin, ammo nafas olish uchun unga muhtojmiz. Daryolar ustiga ko'prik qurishimiz mumkin, ammo suvsiz yashay olmaymiz. Yer qa'ridan boylik qazib olishimiz mumkin, ammo Yerning o'zini yaratolmaymiz.

Demak, insoniyatning haqiqiy qudrati tabiat ustidan hukmronlik qilishida emas, uning qonunlarini anglab, ular bilan uyg'un yashay olishidadir.

Bir daraxtning soyasida yashiringan kelajak Daraxt — tabiatning eng oddiy ko'rinadigan, ammo eng buyuk xizmatlaridan birini bajaradigan tirik mavjudot. U bizdan mukofot so'ramaydi, mehnatiga haq talab qilmaydi. Ildizlari bilan tuproqni tutib turadi, havodan karbonat angidridni yutadi, o'sishi davomida uglerodni o'zida saqlaydi, ko'plab jonzotlarga boshpana va oziqa beradi. Uning soyasida yo'lovchi dam oladi, shoxlarida qushlar uya quradi, barglari orasida esa butun bir hayot olami yashaydi.

Ammo inson ba'zan bir daraxtni faqat yog'och sifatida ko'radi. Uning yillar davomida o'sishini emas, kesilgandan keyin qancha daromad keltirishini hisoblaydi. Daraxtning kelajakda beradigan salqinligini emas, bugun bo'shatib beradigan joyini qadrlaydi.

Tasavvur qilaylik: bir inson bugun daraxt ekdi. Balki u daraxtning katta bo'lganini ko'rishga ham ulgurmas. Balki uning soyasida hech qachon o'tirmas. Ammo yillar o'tib, boshqa bir bola shu daraxt ostida kitob o'qishi, charchagan bir yo'lovchi uning soyasida dam olishi, bir qush uning shoxida in qurishi mumkin.

Ana shu — inson umridan uzoqqa cho'ziladigan ezgulikdir.

Ba'zi ishlarning haqiqiy qiymati ularni bajargan odamning o'zi qancha foyda ko'rganida emas, undan keyin keladiganlar hayotini qay darajada yaxshilaganidadir. Daraxt ekish ham shunday. U yerga ko'milgan oddiy nihol emas, balki kelajak bilan tuzilgan sukutli kelishuvdir.

Shu bilan birga, tabiatni asrash faqat daraxt ekishdan iborat emas. Ekilgan niholning yashab ketishini ta'minlash, mahalliy sharoitga mos turlarni tanlash, mavjud qadimiy daraxtlarni himoya qilish va yashil hududlarni saqlab qolish ham muhimdir. Chunki tabiatni asrash — ko'rinish yaratish emas, hayotni davom ettirishdir.

Suv — hayotning ovozsiz xotirasi Suv haqida gap ketganda, biz ko'pincha uning kundalik hayotimizdagi ahamiyatini sanab o'tamiz: ichamiz, ovqat tayyorlaymiz, ekinlarni sug'oramiz, tozalikni saqlaymiz. Lekin suvning mohiyati oddiy ehtiyojlardan ancha chuqurroqdir. Suv — hayotning uzluksizligini ta'minlaydigan tabiiy boylik.

Bir tomchi suvning bug'lanib osmonga ko'tarilishi, bulutga aylanishi va yomg'ir bo'lib yerga qaytishi tabiatning buyuk aylanish jarayonidir. Biz ichayotgan suvning o'zi ham

uzoq tabiiy tarixning bir qismidir. Uni ifloslantirish yoki behuda sarflash — shunchaki bir necha tomchini yo'qotish emas, balki hayotni ta'minlaydigan tizimga bosim o'tkazishdir.

Suv tanqisligi faqat uzoq mamlakatlarning muammosi emas. Suv resurslaridan oqilona foydalanish, qurg'oqchilik xavfiga tayyorlanish va suvni ifloslanishdan himoya qilish dunyoning ko'plab hududlari, jumladan, Markaziy Osiyo uchun ham muhim masaladir.

Orol dengizi fojiasi bizga tabiatdagi muvozanatning buzilishi qanday uzoq davom etadigan oqibatlarga olib kelishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu fojia suvdan foydalanish haqidagi qarorlar faqat bugungi hosil yoki iqtisodiy manfaat bilan o'lchanmasligi kerakligini eslatadi. Chunki suvga oid har bir katta qarorning ortida inson salomatligi, tuproq, iqlim, tirik tabiat va kelajak avlodlarning hayoti turadi.

Suvni tejash uchun har birimiz kundalik odatlarimizni o'zgartirishimiz mumkin: jo'mrakni ochiq qoldirmaslik, suv sizib chiqayotgan quvurlarni ta'mirlash, imkon qadar tejamkor sug'orish usullaridan

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

foydalanish va suv havzalariga chiqindi tashlamaslik. Bular kichik harakatlardek ko'rinadi. Lekin jamiyatdagi katta o'zgarishlar ko'pincha millionlab odamlarning oddiy, izchil qarorlaridan boshlanadi.

Suvning qadri u jo'mrakdan oqib turganida emas, oqmay qolganida bilinishi insoniyat uchun juda qimmat saboq bo'lmasligi kerak.

Ko'rinmas dushman — befarqlik Tabiatga eng katta zarar faqat zavodlardan chiqayotgan tutun, kesilayotgan daraxtlar yoki tashlab ketilgan chiqindilar orqali yetmaydi. Uning yana bir xavfli manbai bor: befarqlik.

Befarqlik ko'pincha juda oddiy gap bilan boshlanadi: «Bitta chiqindi tashlasam nima bo'pti?» Yoki: «Men suvni tejamasam, boshqalar baribir tejashmaydi». Yana kimdir: «Bu mening vazifam emas, tegishli tashkilotlar shug'ullansin», deb o'ylaydi.

Natijada har kim o'zining kichik mas'uliyatidan voz kechadi va umumiy muammo yanada kattalashadi.

Bir inson tashlagan plastik idish butun tabiatni vayron qilmaydi. Ammo minglab, millionlab insonlar shunday yo'l tutsa, chiqindilar daryolarni, tuproqni va yashash muhitini ifloslantirishi mumkin. Xuddi shuningdek, bir insonning tejamkorligi butun sayyorani qutqarmasligi mumkin, ammo millionlab odamlarning mas'uliyatli odatlari sezilarli natija beradi.

Bu yerda muhim bir haqiqat bor: insonning kichik harakati uning imkoniyati bilan o'lchanadi, ammo jamiyatning katta natijasi ana shu kichik harakatlarning yig'indisidan shakllanadi.

Befarqlikning yana bir ko'rinishi — ekologik muammolarni faqat boshqalarning aybi deb bilishdir. Albatta, yirik korxonalar, davlatlar va tashkilotlarning mas'uliyati katta. Ular ishlab chiqarish usullarini takomillashtirishi, chiqindilarni kamaytirishi, tabiiy

resurslardan foydalanishni nazorat qilishi va samarali ekologik siyosat yuritishi kerak. Oddiy insonning harakati yirik tizimlarning javobgarligini almashtira olmaydi.

Lekin bu holat shaxsiy mas'uliyatni ham bekor qilmaydi.

Biz bir vaqtning o'zida ham toza ko'cha uchun chiqindi tashlamasligimiz, ham ko'chalarni tozalash va chiqindilarni qayta ishlash tizimi yaxshilanishini talab qilishimiz mumkin. Ham suvni tejashimiz, ham suv infratuzilmasini yangilash tarafdori bo'lishimiz mumkin. Ham daraxt ekishimiz, ham mavjud yashil hududlarning noqonuniy yo'q qilinishiga qarshi turishimiz mumkin.

Chunki haqiqiy ekologik madaniyat faqat yaxshi niyatdan emas, shaxsiy odat, jamoaviy harakat va tizimli yechimlarning birligidan tug'iladi.

Chiqindi — inson iste'molining yashirin soyasi Bugungi dunyoda insoniyat misli ko'rilmagan darajada ko'p mahsulot ishlab chiqaradi va iste'mol qiladi. Biz buyumlarni tez sotib olamiz, tez ishlatamiz va ba'zan kerak bo'lmay qolishi bilan tashlab yuboramiz. Ammo bir narsani unutamiz: buyum ko'zimizdan yo'qolganidan keyin ham uning moddiy izi tabiatda qolishi mumkin.

Plastik idish, singan maishiy texnika, eskirgan kiyim yoki ortiqcha qadoq chiqindiga aylangach, mas'uliyatimiz tugamaydi. Ularni yig'ish, tashish, qayta ishlash yoki xavfsiz yo'q qilish kerak bo'ladi. Agar bu jarayon to'g'ri tashkil etilmasa, chiqindilar tabiatga va inson salomatligiga zarar yetkazishi mumkin.

Chiqindi muammosining ildizi faqat tashlangan buyumlarda emas, balki isrofga asoslangan iste'mol odatlarida ham yashiringan. Biz ba'zan bir mahsulotni ishlab chiqarish uchun sarflangan suv, energiya, xomashyo va mehnatni ko'rmaymiz. Faqat tayyor buyumni ko'ramiz. Uni keraksiz ravishda sotib olganimizda esa shu resurslarning bir qismi ham behuda sarflanishi mumkin.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Shu sababli tabiatni asrash faqat chiqindini to‘g‘ri joyga tashlashdan boshlanmaydi. U xarid qilishdan oldin ham boshlanadi.

Bizga bu buyum haqiqatan kerakmi? Uni uzoqroq ishlatish mumkinmi? Ta’mirlashning iloji bormi? Ortiqcha qadoqdan qochish mumkinmi? Uni qayta ishlash imkoniyati bormi?

Ana shu savollar ekologik fikrlashning boshlanishidir.

Kamroq isrof qilish, qayta foydalanish, ta’mirlash va chiqindilarni imkon qadar to‘g‘ri saralash oddiy, ammo muhim qadamlardir. Bunda mahalliy qayta ishlash tizimining imkoniyatlarini ham hisobga olish kerak. Chunki chiqindilarni saralashning o‘zi yetarli emas; ular keyinchalik tegishli tarzda qayta ishlanishi yoki xavfsiz boshqarilishi ham lozim.

Tabiatga mehr ko‘rsatish ba’zan katta ish qilishdan emas, keraksiz narsani sotib olmaslikdan boshlanadi.

Tabiatni asrash — kelajak oldidagi axloqiy mas’uliyat Biz bugungi kun bilan yashaymiz, ammo qarorlarimizning oqibatlari bugun bilan tugamaydi. Bugun kesilgan daraxtning soyasi ertaga yetishmaydi. Bugun ifloslangan suv manbai yillar davomida muammo tug‘dirishi mumkin. Bugun yo‘qolgan ayrim turlarni esa kelajakda qayta tiklashning imkoni bo‘lmasligi mumkin.

Kelajak avlodlar bizning qarorlarimizda ishtirok etmaydi. Ular bugun qaysi o‘rmonni saqlab qolish, qaysi daryoni himoya qilish yoki qanday energiya manbalaridan foydalanish haqida ovoz bera olmaydi. Shunga qaramay, ular ushbu qarorlarning natijalari bilan yashashga majbur bo‘ladi.

Demak, tabiatni asrash faqat ekologik masala emas. U adolat masalasidir ham.

Adolat faqat bugungi insonlar o‘rtasida imkoniyatlarni teng taqsimlash bilan cheklanmaydi. U kelajakdagi insonlarning ham sog‘lom muhitda yashash imkoniyatini hisobga olishni talab qiladi. Biz o‘zimiz uchun qulay hayot yaratish maqsadida ertangi kunning imkoniyatlarini cheksiz ravishda kamaytirishga haqli emasmiz.

Bu fikr bizni muhim savol qarshisida qoldiradi: taraqqiyotning asl mezoni nima?

Agar bir mamlakatning iqtisodiyoti o‘sib, lekin uning havosi ifloslansa, suvi kamayib, tabiiy boyliklari tiklanmas darajada sarflansa, bunday taraqqiyotning narxi qancha bo‘ladi? Agar bugungi farovonlik ertangi avlodlarning salomatligi va xavfsizligi hisobiga yaratilsa, uni to‘liq muvaffaqiyat deb atash mumkinmi?

Haqiqiy taraqqiyot iqtisodiy rivojlanish bilan tabiatni muhofaza qilishni bir-biriga qarshi qo‘ymaydi. Aksincha, u energiyani tejash, toza texnologiyalarni rivojlantirish, ekologik mas’uliyatli ishlab chiqarish, barqaror qishloq xo‘jaligi va yashash muhitini asrash orqali uzoq muddatli farovonlikni ko‘zlaydi.

Insoniyatning kelajagi faqat qancha boylik yaratishimizga emas, yaratgan boyligimizni qanday yo‘l bilan qo‘lga kiritishimizga ham bog‘liq.

O‘zbekiston tabiati — bizning umumiy mas’uliyatimiz O‘zbekiston tabiati o‘ziga xos go‘zallik va boyliklarga ega. Tyan-Shan va Hisor-Olay tog‘lari, keng dashtlar, cho‘llar, daryolar, vodiylar, ko‘llar va turli ekotizimlar mamlakatimizning tabiiy qiyofasini belgilaydi. Bu hududlarda ko‘plab o‘simlik va hayvon turlari yashaydi. Ularning ayrimlari noyob bo‘lib, alohida muhofazaga muhtoj.

Biroq mamlakatimiz tabiatini asrash uchun go‘zallikdan zavqlanishning o‘zi yetarli emas. Biz mavjud ekologik muammolarni ham tan olishimiz kerak. Suv tanqisligi, ayrim hududlarda havoning ifloslanishi, tuproq sho‘rlanishi, cho‘llanish, chiqindilarni boshqarish va biologik xilma-xillikni saqlash kabi masalalar izchil e’tibor talab qiladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Orolbo'yi hududidagi ekologik vaziyat esa tabiatga beparvo munosabatning oqibatlari birgina avlod bilan cheklanib qolmasligini ko'rsatadi. Dengizning qurishi natijasida

yuzaga kelgan muammolarni bartaraf etish uzoq muddatli, ilmiy asoslangan va hamkorlikka tayangan sa'y-harakatlarni talab etadi.

Shu bilan birga, O'zbekistonning tabiatini asrash imkoniyatlari ham mavjud. Suvni tejaydigan sug'orish texnologiyalarini kengaytirish, yashil hududlarni saqlash, chiqindilarni qayta ishlashni takomillashtirish, ekologik ta'limni kuchaytirish va muhofaza etiladigan tabiiy hududlarni rivojlantirish shular jumlasidandir.

Ayniqsa, yosh avlodning ekologik madaniyatini shakllantirish muhimdir. Maktabda yoki universitetda tabiat haqida bilim olish bilan birga, uni amalda asrashni o'rganish kerak. Talabalar va yoshlar mahallalarni tozalash tadbirlarida qatnashishi, daraxt va ko'chatlarni parvarish qilishi, suvdan tejamkor foydalanishi, ekologik muammolarni o'rganishi hamda ularning yechimlarini taklif qilishi mumkin.

Lekin ekologik mas'uliyatni faqat yoshlarning zimmasiga yuklash to'g'ri emas. Davlat idoralari, korxonalar, ta'lim muassasalari, mahallalar va har bir fuqaro bu yo'lda o'z vazifasini bajarishi lozim.

Vatan faqat uning chegaralari, tarixiy obidalari yoki bayrog'i bilan belgilanmaydi. Vatan — biz ichayotgan suv, bosib yurgan tuproq, nafas olayotgan havo va kelajak avlodlarga qoldiradigan tabiiy merosimizdir.

Shu sababli yurtni sevish uning tabiatiga ham mehr bilan qarashni anglatadi.

Ekologik madaniyat — insonning ichki tarbiyasi Insonning madaniyatini faqat kiyinishidan, gapirishidan yoki bilimidan bilib bo'lmaydi. Ba'zan uning qanday inson ekanini eng oddiy vaziyat ochib beradi: ko'chada chiqindi ko'rsa nima qiladi, suvni behuda oqizadimi, daraxtga zarar yetkazadimi, tabiatdagi boshqa tirik mavjudotlarga qanday munosabatda bo'ladi?

Ekologik madaniyat — bu tabiatni sevish haqida chiroyli so'zlar aytish emas, kundalik hayotda unga zarar yetkazmaslikka intilishdir.

U insonning o'z istaklarini chegaralay olishida namoyon bo'ladi. Chunki tabiatni asrash ba'zan biz xohlagan narsadan voz kechishni talab qiladi. Keraksiz xariddan, ortiqcha isrofdan, qulaylik uchun tabiatga zarar yetkazadigan odatdan voz kechish — bu zaiflik emas, ongli tanlovdir.

Haqiqiy madaniyat insonning nazorat qilinmayotgan paytda ham to'g'ri ishni qila olishida ko'rinadi. Hech kim kuzatmayotganida ham chiqindini belgilangan joyga tashlash, boshqalar e'tibor bermayotganida ham suvni tejash, o'ziga foyda keltirishi mumkin bo'lgan vaziyatda ham tabiatga zarar yetkazadigan qarordan tiyilish — ekologik axloqning haqiqiy mezonidir.

Tabiatga hurmat aslida insonning o'zidan kattaroq narsani tan ola bilishidir. Bu dunyo faqat biz uchun mavjud emasligini, boshqa jonzotlar ham yashashga haqli ekanini, bugungi ehtiyojlarimiz ertangi hayotni butunlay siqib chiqarmasligi kerakligini anglashdir.

Agar inson o'zining har bir qarorini «Bu menga nima beradi?» degan savol bilan cheklasa, tabiat ko'pincha uning manfaatlari yo'lida qurbon bo'ladi. Ammo u «Bu qaror boshqalarga, tabiatga va kelajakka qanday ta'sir qiladi?» deb ham so'ray boshlasa, uning dunyoqarashi o'zgaradi.

Ana shu o'zgarish ekologik madaniyatning eng muhim boshlanishidir.

Tabiatni asrash uchun nimalar qilishimiz mumkin? Tabiatni himoya qilish ulkan shiorlardan ko'ra, aniq va davomli harakatlarni talab qiladi. Har bir inson o'z imkoniyatidan kelib chiqib quyidagi ishlarni amalga oshirishi mumkin:

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

1. Suvni tejash. Jo‘mraklarni ochiq qoldirmaslik, sizib chiqayotgan quvurlarni ta’mirlash va suvdan oqilona foydalanish.

2. Chiqindilarni kamaytirish. Keraksiz buyumlarni sotib olmaslik, mahsulotlardan uzoqroq foydalanish, qayta foydalanish va mahalliy imkoniyatlarga muvofiq chiqindilarni saralash.

3. Daraxtlarni asrash. Ko‘chat ekish bilan cheklanmay, uni muntazam parvarish qilish, mavjud daraxtlarga zarar yetkazmaslik va yashil hududlarni himoya qilish.

4. Energiya sarfini nazorat qilish. Keraksiz chiroqlarni o‘chirish, energiya tejamkor qurilmalardan foydalanish va imkon bo‘lsa, kamroq energiya talab qiladigan usullarni tanlash.

5. Hayvonot dunyosini himoya qilish. Yovvoyi hayvonlarni bezovta qilmaslik, ularning yashash joylarini buzmaslik va noqonuniy ovga befarq bo‘lmaslik.

6. Ekologik bilimni oshirish. Tabiatga oid ishonchli ma’lumotlarni o‘rganish, noto‘g‘ri qarashlarni tarqatmaslik va boshqalarga ham ilmiy asoslangan tushunchalarni yetkazish.

7. Jamoaviy tashabbuslarda qatnashish. Mahalla, maktab, universitet va boshqa tashkilotlar bilan hamkorlikda tozalash, ko‘kalamzorlashtirish va tabiatni muhofaza qilish tadbirlarini amalga oshirish.

8. Mas’uliyatli qarorlarni qo‘llab-quvvatlash. Tabiatni muhofaza qiluvchi qonunlarga rioya qilish, ekologik muammolar haqida tegishli tashkilotlarga xabar berish va barqaror rivojlanishga qaratilgan tashabbuslarni qo‘llash.

Eng muhimi, bu harakatlar bir kunlik tadbir bilan tugamasligi kerak. Chunki tabiatni bir kunda ifloslantirib, bir kunda tozalab bo‘lmaydi. Barqaror natija muntazam mehnat, bilim, hamkorlik va mas’uliyat orqali yuzaga keladi.

Xulosa: Biz tabiatga nima qoldiramiz? Bir kun kelib bugungi bolalar ulg‘ayadi. Ular biz qoldirgan shaharlarda yashaydi, biz himoya qilgan yoki e’tiborsiz qoldirgan tabiatdan foydalanadi. Ular biz ekkan daraxtlarning soyasida dam olishi yoki biz kesib yuborgan daraxtlarning o‘rnini izlab qolishi mumkin. Toza suvdan bahramand bo‘lishi yoki uni topish uchun kurashishga majbur bo‘lishi mumkin.

Kelajak bizning bugungi qarorlarimizni so‘zlarimiz orqali emas, ularning oqibatlari orqali baholaydi.

Biz tabiat haqida yuzlab maqolalar yozishimiz, minglab anjumanlar o‘tkazishimiz, go‘zal shiorlarni takrorlashimiz mumkin. Ammo agar kundalik hayotimizda hech narsa o‘zgarmasa, bu so‘zlar o‘z ma’nosini yo‘qotadi. Tabiatga muhabbat uning go‘zalligiga qoyil qolish bilangina o‘lchanmaydi; uning zaiflashayotganini ko‘rganda qanday yo‘l tutishimiz bilan ham o‘lchanadi.

Balki bizning har birimiz butun sayyorani o‘zgartirishga qodir emasmiz. Balki bir insonning harakati barcha muammolarni hal qilolmas. Lekin bu bizni hech narsa qilmaslikka undamasligi kerak. Chunki imkoniyatlarimiz cheklangan bo‘lsa ham, mas’uliyatimizdan qochishimiz shart emas.

Bir daraxtni asrash mumkin. Bir tomchi suvni tejash mumkin. Bir jonzotga zarar yetkazmaslik mumkin. Bir insonning ekologik qarashini o‘zgartirish mumkin. Eng muhimi, o‘z hayotimizni tabiatga nisbatan ongliroq va mas’uliyatliroq qilishimiz mumkin.

Shu kichik harakatlar birlashganda katta o‘zgarishlar uchun zamin yaratiladi.

Menimcha, insoniyat o‘z taraqqiyotining eng muhim savollaridan biriga javob berishi kerak: biz tabiatdan qancha boylik olganimiz bilan faxrlanamizmi yoki undan qancha hayotni saqlab qolganimiz bilanmi?

Bu savolning javobi bizning haqiqiy sivilizatsiyamizni belgilaydi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Zero, tabiat bizga faqat yashash uchun joy bermagan; u yashashning o‘zini mumkin qilgan. Uni asrash esa buning evaziga to‘lanadigan qarz emas, hayotning qadrini anglagan insonning tabiiy burchidir.

Biz dunyoga kelganimizda Yer bizni qarshi oldi. Endi navbat bizda: biz ham Yerni kelajak avlodlar uchun yashashga arzigulik holatda qoldira olamizmi?

Bu savolga javobni ertaga emas, bugun qilayotgan ishlarimiz bilan beramiz.

Chunki tabiatning kelajagi faqat katta qarorlar qabul qiladigan insonlarning qo‘lida emas. U har kuni, har birimizning tanlovimizda shakllanmoqda.

Tabiatni asrash — kelajakni kutish emas, unga munosib hayot tayyorlashdir.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.